HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לא מטמו. את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחריה: **האוכל אוכל ראשון.** נעשה גופו לראשון ומטמא את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול שלישי: **שני.** פוסל ואינו מטמא: **שלישי.** אינו פוסל תרומה במגעו אבל הקדשים פוסל ובפ"ב דשחיטת חולין[1] מפרש טעמא דתרוייהו: **ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון.** הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכלו כיולא בו: **שלישי שני לקדש.** האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש. והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אבל הקדש הלך שמירה לידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דילמא ראשון הוא והאוכלו שני: **נחולין שנעשו על טהרת תרומה.** כלומר בחיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי: **מאי טעמא גזור.** בחלש האוכל שיהא טמא: **ופסיל להו.** והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה: **הא שביחא.** שחלש שותה עם אכילתו: **והא לא שביחא.** שיהא אוכל עם שתייתו: ה"ג **היו עובדין במי מערה סרוחים מכונסין.** שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים[2]: **והיו נותנין עליהן.** על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה: **הפחילו.** הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ: **לא אלו.** דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהוגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר: **מאי נפקא לן מינה.** כיון שכולן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה: **אלא אלו מטהרין.** וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא): **מ"מ.** הא לאו לאחר טבילה הוה: **אי לאו.** דגזור אף על הטהור לא קיימא גזירה הכא אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי: **לידי פסידא.** עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר. אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש: **עסקניות הן.** ונוגעין בבשרו ובמקום טופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין[3] כשנוגע בה בידים מסואבות. ורבותינו מפרשים חיישינן שמא נגעו [4][ידיו] בטומאה[5] [ונטמא] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון וטמאה ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תסגי להו בטבילה אלא בטבילה: **ספר תורה ערום.** אלא על ידי מטפחת: **אילימא הא.** דסתם ידיס גזור בריש[6]: **הא הו נמה לי.** הך מי נפקא מכלל סתם ידיס: **אלא הא גזור בריש.** דסתם ידיס לא גזרו (סמוך) לנטילתן מגע לתרומה: וכא

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידיס לבסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידיס הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה דספר לגזירה דסתם ידיס גזרו עליהם וא"כ הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אך לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידיס[7] ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה[8]:

האוחז ספר תורה ערום. קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידיס[9] שמטמאין את הידיס[10]: **בלא אותה מצוה.** [10]אם אוחזו ללמוד בו אין לו אחר ללמוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה: כיון

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני. בפ"ב דחולין (דף לד. וש"ס) מפרש טעמא משום דמלינו שני עושה שני על ידי משקין ומ"ת מאי נריך התם להאי טעמא דלהכי שני עושה שני דלמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכל אוכלין טמאין ומשקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמלינו כזה[11] משום דדמי[12] לאוכל ואיטלולא: **זמנין דאכיל אוכלין טמאין בו'.** אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פב: וש"ס) וחלי חליה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני בילים ולמ"ד בילה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול[1] אלא פסול גויה גזירה קדמוניות היתה וגזרו שלא יהיו בחיים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שבמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחלי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל[2] ע"י מגע לא גזרו ודוקא כחלי פרס אבל כביצה ליכא למטעי[3] שנשאר[4] בין השיניים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכביצה אוקמי אחלי פרס[5] אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכביצה משום טעמא דמפרש ב) תדע דגזירה קדמוניות היתה דביומא בפ' בתרא (דף פ: וש"ס) ס"ד למימר דפסול גויה לאורייתא[6] דמ"כ חסר לה:

וישקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו.

ואע"ג דמשקים אחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות אחלה[7] הכא דקאמר ופסיל להו משום דאכתי קודש ר"ח דבר לא גזרו להיות משקין אחלה כמו שאפרש:

תנא אף הידים הבאות מחמת ספר. והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידיס (פ"ג מ"ה) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמלינו למימר דה"מ לקדש[8] להכי מייתי בריית דקתני בהדיא תרומה ומ"ת ומאי אריא ידיס הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי תרומה נמי כדתנן במסכת ידיס (פ"ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות[9] וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמא את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ופ"ב דחולין (דף לד: וש"ס) דקאמר מלינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מלי נמי למימר דמלינו דע"י ספר שני עושה שני ושמא כשראה אלא קבל רבי אליעזר משובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש[10]:

תנא אף הידים בו'. ומ"ת הא דתנן (ידיס פ"ג מ"ב) יד מטמא תבירתה ד"ר יהושע אומרו לו כו' א"ל מלינו כתבי קודש כו' א"ל אין דמין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שהן שני ומטמאות ידיס אף בתרומה ליד דלא מטמא תבירתה רק לקודש[13] וי"ל דאינו חושש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דהיינו דכתבי קודש היינו דווקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידיס הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני [14] כגזירה הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (ת"י):

מסורת הש"ס

1) סוטה ב. חולין לג: טהרות פ"ב מ"ב, ג) [ע' תוס' חולין לג: ד"ה האוכל], ג) [ל"ל ג' לוגין מים וכו' כן גי' הרא"ש בסוף מס' זבין ועי' תוי"ט שם וכן היא גירס' תוס' בגיטין נז. ד"ה והכא כו' ע"ש וכן משמע גירסת תוס' לעיל יג: ד"ה וטהור וכ"ג תוס' ב"ב קו. בד"ה מכללן], ד) מקוואות פ"ג [מ"ד] גיטין טז., ה) מגילה לב. ע"ש מסכת סופרים פ"ג [הלכה טז], ו) [דף לב:], ז) [ויקרא טו], ח) [בש"מ: ומשמע לאוכלים], ט) רש"ל, י) מכאן שייך לע"ב, כ) ר"א הא גזרו סמוך לגמילתה מגע התרומה. רש"ל, ל) ר"מ מ"ז, מ) אבל למגע כל"ל, נ) [ועי' תוס' מגיגה כד: ד"ה דתנן וכו'], ס) כידיס כל"ל, ע) [פ"ג מ"ה],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' וז"ל הדינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה אלין טומאת ידיס: תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' קטנה יז ע"א ד"ה לא על הלוח כפרש"ל:

מוסף רש"י

ר"א אמר כו' אוכל שני שני. נעשה גופו שני להיות מגען שלישי, והאוכל אוכל שלישי שלישי. ולקמיה מפרש טעמא דר"ל דעשו אוכל כמאכל, ודוקא שאוכל חלי פרס, שזהו שיעור אוכלין טמאים לפסול את הגויה, והן שני בילים כדאמר בעירובין (פב:) אבל בנגיעה לא מטמא אוכל אדם, שאין אדם אכלים מיטמאין אלא מאב הטומאה (חולין לג: וכעי"ז סוטה ל.).

ר' יהושע אומר כו' שני. מאכל ראשון לא עביד ליה ראשון אלא שני, שאין האוכל חמור ממאכל, אבל מאכל שני עושה אותו שני (סוטה שם). שני לקדש. ועביד שלישי וכיוצ', ואין שני לתרומה. דאי נגע בתרומה לא פסל לה, אבל מיכל תרומה אסור, דשלישי מיאס הוי ליאסר באכילה, דאמר"ג דאמר ר' יהושע אין אוכל נעשה כמאכל, הני מילי באוכל אוכל ראשון דלא הוי ראשון למעבד שני, אבל בלאיתפוקי באכילה מודה דשלישי עביד האוכלו שלישי (חולין שם). שנעשו על טהרת תרומה. שבעליסה כהן וריגל בתרומה וקיבל עליו לאכול חולין שלו בטהרת תרומה, כדי שיהא רגיל בתרומתו בטהרה הזקוקה להן (סוטה שם). האוחז ס"ת ערום. בלא מטפחת סביב ס"ת (מגילה לב.).

תוס' ישנים

א) ה"מ למימר דה"א משקין דתמיני מטמו: ב) וריב"א מפרש דפסול גויה הייגו גזירה דהכא ולא גזרו אכביצה לפי שאין אדם אמא לשנות עד שיאכל חלי פרס ומשקין נמאים שלריך רביעית משום דמלאוריי' לא מטמו אחרים אלא ברביעית ח כפיר"מ ט:

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:

קו ג מיי' שם פ"ע הלכה ו:

קז ד שם הלכה ה:

קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ח:

קט ז מיי' פ"י מהלכו' ס"מ הלכה ו טור ושו"ע או"ח סימן קמז סעיף ו וטור שו"ע יו"ד סימן רפד סעיף ד:

מוסף תוספות

א. במקום אחר. תוס' הרא"ש. ב. מילתא דרבנן. תוס' הרא"ש. ג. שיש כאן שיעור לטמא את המשקין. תוס' הרא"ש. ד. לפי. תוס' הרא"ש. ה. מן האוכל. תוס' הרא"ש. ו. אבל משקין נכנסין כולן לתוך מעיו ולכך לא אפקוה מרביעית. תוס' הרא"ש. ז. ועוד. תוס' יומא פ: ח. ומדרבנן הוא דגזור במשהו. תוס' יומא פ: ט. בפ"ק דפסחים (יד.). תוס' הרא"ש. י. [וא"כ] לשון פסול לא אתי שפיר דהוי ליה למימר ומטמא לחו, [י"ל]. תוס' הרא"ש. יא. אבל לתרומה לא. תוס' הרא"ש. יב. הא איהו מודה דכתבי הקדש מיירי אף לתרומה וההיא דכל הפוסל את התרומה דוקא לקודש. תוס' מגיגה כד: יג. הבאות מחמת ספר. תוס' הרא"ש. יד. הילכך נראה דבין ספר וידים נגזרה והא דלא חשיב להו בהדי י"ח דבר משום דבי"ח דבר נחלקו אבל בידים הבאות מחמת ספר לא נחלקומשום דאיכא תרתי ידים עסקניות וגם דר' פרנך. תוס' הרא"ש. טו. וטומאת ידים הבאה מחמת ספר משום דר' פרנך היא, ושי"מ דר' פרנך לאו דוקא בס"ת. מי' הר"ן. טז. י"מ מצות אחיזה, וקשה מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן, לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה. תוס' מגילה לב.

רבינו חננאל

אליבא דר' יהושע, האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה, דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני, שני. והשותה משקין טמאים אילו כולם פוסלין גופו של אדם, כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס, פירוש אוכלין טמאים, וכל המשקים, פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. **והבא** ראשו ורובו במים שאובין], וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, פוסלו בתרומה [נ"א: פוסל התרומה], פי' לולי שאמר כי בטהור טימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו. **גזרו על הספר,** מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים, והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים. **ידים** מפני שהן עסקניות, חיישינן דילמא נגעו בטומאה הלכך גזרו בהו טומאה.